

NICOLAE C. ARITON

**Vechi manual
de piraterie femeiască
pe Dunărea de Jos**
roman

CÎȘMIGIU
books

1.

Corabia ioniană Epanteria, de doar două sute de butoaie, se târa greoi, cu vela abia umflată de vântul subțire ce începuse să bată ușor pe Dunăre, împingând-o ca pe un melc mare și gras contra curentului către Ibraila. Paryüz, turcul, stătea lungit pe puntea de lemn, obosit de orele în șir în care fusese nevoit să tragă la edec alături de trei greci slabi și năsoși. Aceștia doar se făceau că se opintesc în hamurile de care era legată corabia.

Echipajul, în frunte cu căpitanul, mânca și se bucura de vântul ce începuse să le umfle vela zdrențuită de furtunile din Marea Neagră. Stăteau toți rășchirați pe scândurile tocite ale punții, rupând bucăți de lipie fierbinte, făcute la repezeală de cel mai gras dintre ei, numit „pateras”. Când îi apuca foamea îi spuneau doar „pater”. Acesta învârtea cu pricepere aluatul nedospit, făcut doar din făină, apă de Dunăre și sare, perpelind bucățile pe plita unei sobițe din fier.

Paryüz turcul privea curios cum grecoteii întingeau bucățile de lipie într-un bol cu icre de crap prins cu mâna de unul din edecari, muls de icre și aruncat din nou în Dunăre. Spre mirarea turcului, Pateras bătuse icrele cu o lingură de lemn, turnând câteva picături de ulei de măsline, obținând un fel de

pastă albă, în care adăugase lămâie, sare și ceapă tocată. Nu mai văzuse asemenea mâncare în cei patruzeci de ani. Ce-i drept, zece ani îi petrecuse pe un galion unde mâncase recolte întregi de măslinae cu pesmeți. Și grecii de pe Epanteria aveau un butoiaș cu măslinae murate din care lua fiecare, sub privirile atente ale căpitanului Kir Kyriazis. Acesta se făcea că nu-i pasă. Erau ieftine măslinae în Kefalonia, dar în amonte de Dunăre ajungeau o marfă căutată.

Oamenii echipajului înfulecau cu poftă ouă de crap și măslinae, scuipând sâmburii unii în alții, fiecare încercând să-l țintească între ochi pe cel din fața lui. Fiecare reușită era însoțită de strigăte de bucurie și chiar de un rânjet al căpitanului Kyriazis, căruia toți îi spuneau mai scurt Kir. Când unul dintre eleni îl ținti în ochi pe un altul, mai nevrinos, acesta sări în picioare, scoțând din brâu lat de pânză un șis ascuțit de atâtea ori că mai rămăseseră mânerul de bronz și o lamă strâmbă ca o coadă de șarpe. La fel de iute se ridicase în picioare și Kir Kyriazis, plesnindu-l pe cuțitar cu un dos de palmă peste ceafă, care îl făcu pe acesta să cadă, amețit, în genunchi.

– Fără junghere pe Epanteria! Ai priceput, Amethyst?

– Îhî, mormăi grecul cu nume de piatră prețioasă, ținându-se cu mâna de ceafă.

Ca să nu uite, căpitanul Kyriazis îi porunci bucătarului să-l taie pe Amethyst de la porția de lipie. Ca să arate că este totuși om de treabă, se întoarse către turc:

– Niscai havayar și ekemek, Paryüz efendi?, întrebă fudul că știe cum se zice în turcește la ouăle de pește și pâine.

– Nî!î!, îi răspunse turcul într-o greacă mai clară decât a ionienilor de pe punte. N-am chef să fiu scuipat în timp ce mănânc... Și spunând acestea, scoase ostentativ un cuțit cu lamă strălucitoare de oțel frânc și o bucată de pastramă de vită, uscată ca o talpă de cizmă. Își tăie o fâșie subțire, puțin mai lată ca un șiret de bocanc și începu să o molfăie, plescăind zgomotos. Arăta ca o talpă, avea gust de talpă! Ca să prindă curaj pentru a o înghiți, privi pe sub sprâncene la lipiile fierbinți pe care bucătarul grec nu mai contenea să le învârtă pe plită. Și ouăle alea de pește ce gust or avea? Cu ceapă și lămâie? Paryüz turcul postise însă prea mulți ani pe galionul imperial ca să moară de poftă pe un amărât de tartan¹.

Vântul începuse să se umfle zdravăn în pânza corabiei. Kir Kyriazis dezlegă funia cu care înțepenise timona și făcu o voltă largă pe întorsura fluviului, în fața ochilor ivindu-se, în zare, o așezare. Sute de case mici și albe, asemenea unor bucățele de cretă, așezate pe vreo șapte dealuri, se înghesuiau parcă unele în altele.

– S-ar părea că am ajuns, spuse căpitanul, vorbind singur. Membrii echipajului nici nu se sinchisiră să arunce vreo privire către orașelul care se ițise în zare, mângâindu-se fericiți pe burțile pline.

¹ Corabie comercială, cu pânze, o singură punte și un singur catarg.

– Ibraila?, întrebă Paryüz turcul, care nu fusese niciodată pe aceste meleaguri.

– Nu, Tulçi, răspunse căpitanul.

– Păi când am plecat din Constantinopol ziceai că marfa este pentru Ibraila.

– Ziceam. Dar pe Dunăre te răzgândești repede, după cum bate vântul. Dacă reușeam un alișveriș bun la Sulina, descărcam acolo. N-a ieșit. Dacă vindem marfa bine la Tulçi și găsim și vreo două sute de legături de batog de morun, facem cale întoarsă în mai puțin de o zi. Dacă nu, mergem mai departe: Isaccea, Măcin, nu prea m-aș bălmăji cu schela Ibraila, mai bine Vidin sau Rusciuk. Vânt să fie!

– Dar ce-ai cu Ibraila?, întrebă Paryüz.

– N-am nimic, doar că de câțiva ani buni, după războiul cu muscalii, cetatea a fost stricată și ce-a mai rămas a fost luat de ghiaurii moldoveni. Dacă ții morțiș, de la Tulçi la Ibraila sunt vreo cinezeci de mile, în două zile ajungi pe jos.

– Dar plata mea? Ne-am înțeleș pentru trei piaștri?, îl descusu Paryüz turcul.

– Plata-i plată, Paryüz efendi! Kir Kyriazis căpitan cinstit este!

Ajunseră la schela Tulçi, care nu prea semăna a oraș. Dar nici a sat. Câteva tartane erau trase jumătate pe mal, jumătate în apă, ceea ce porunci și căpitanul Kyriazis membrilor echipajului. Tot Paryüz trase cel mai vânjos, făcând să scârțâie chila pe malul de nisip amestecat cu mâl. Ca la un semn, apărură doi zapcii

triști, cu vestoane militare ponosite, șalvari albaștri spălăciți, desculți și cu câte o flintă veche pe umăr.

– Merhaba², Kir Kyriazis, salută unul din soldați.

Alișveriş la Tulci?

– Dacă o vrea Cel de sus!

– Ceva marfă și pentru noi?

– Cum să nu! Vitejii sultanului au parte mereu de bucurii!, și făcu semn cu bărbia către Paryüz turcul.

Hasan, zapciul cel mai tânăr, înfipse țeava flintei în spatele lat al turcului, care înțepeni surprins. Al doilea soldat scosese iataganul, spunând:

– Haidem, efendi, să vedem cât ești de turc?!

² Salut, în limba turcă.

2.

Al doilea zapciu, Iusuf, renunță la iatagan și îndreptă și el țeava flintei spre spatele lui Paryüz, care mergea în fața lor, încercând să țină minte drumul și acareturile printre care se strecurau cu greu.

Portul Tulçi arăta jalnic. De fapt, în afară de un eșafodaj din căpriori de brad, de care se putea lipi un tartan sau un dombaz pentru a încărca saci, butoaie sau baloți cu mărfuri, nu era decât un mal din nisip amestecat cu mâl, pe care trăgeau ambarcațiunile. Ceva mai în amonte văzuse două bacuri care așteptau mușterii să fie trecuți pe malul celălalt al Dunării. Totul era însă pustiu, nici neam de vozari³, hamali, marinari sau gură-cască pe care îi puteai întâlni în orice port. Toți se înfundaseră în zecile de cârciumi crescute ca niște ciuperci printre magaziile și grămezile de piatră, lemne, butoaie, aruncate de-a valma, fără nicio noimă, printre care bântuiau bivolițe, porci, câini vagabonzi și câte un cal rătăcit.

– Ce-ar fi să-l împușcăm?, îi șopti Iusuf lui Hasan. Deja mă dor mâinile de la pușcociul ăsta. Cântărește cât o ancoră de barcaz. Zicem că a vrut să fugă, ca armeanul ăla de săptămâna trecută. Și împărțim banii.

³ Cei care manevrează bacurile.

– Care bani?, întrebă Hasan. Țsta a venit ca edecar pe corabia lui Kir Kyriazis. Crezi că dacă avea parale se mai opintea ca un cal prin bălțile Dunării?

– Păi atunci de ce ne mai încurcăm cu el? Îl împușcăm și-i facem vânt în valuri, ca și cum nu l-am văzut în viața noastră. Dar înainte îl căutam bine, trebuie să aibă măcar câțiva firfirici ascunși pe undeva.

– În cur! Îi cauți tu?, întrebă rânjind Hasan.

– Pentru vreo zece piaștri, ar merita...

– Și dacă sunt doar câțiva kuruși?

– Kurușii nu se țin în cur, prostule!, răspunse repezit Iusuf.

– Unde mă duceți, vitejilor zapcii?, întrebă Paryüz, fără să privească înapoi, atent doar la strada îngustă care șerpua în apropierea Dunării, îndreptându-se spre est, unde se înălța un colnic stăpânit de o mulțime de mori de vânt.

– La caravanserai, efendi, la caravanserai..., mormăi zapciul Iusuf, privind cu jind la zidurile groase ale hanului turcesc. Să sărbătorim cu pilaf și raki sosirea ta la Tulci. Și spunând aceasta, cei doi soldați izbucniră în râs.

Se înserase și porțile mari de lemn erau deja închise. Călătorii se pregăteau să înnopteze în liniște, bucurându-se de ciorba de pește și coltucul de pâine oferite gratis de Budjaklî Mustafa aga, stăpânul hanului.

– Pare a avea porțile deja ferecate, spuse Paryüz. Rugăciunea de seară e pe aproape, adăugă, ciulind urechile pentru a auzi mai bine vocea muezinului.

– Asculți degeaba, efendi!, vorbi Hasan. Muezinul a fost împușcat acum două zile, la rugăciunea de dimineață, chiar în müezzîn mahfili⁴, în vremea Adhan⁵-ului.

– Împușcat în răgazul Adhan-ului?!, se miră sincer Paryüz. Se opri pentru a-i privi și înțelege mai bine pe cei doi zapcii care ridicară flintele și mai amenințător. Nu mai auzise asemenea grozăvie nici măcar prin Arnavutluk⁶.

– Așa-i mereu la Tulçi! Tot timpul se întâmplă lucruri nemaiauzite, îi răspunse Iusuf. Muezinul mort, împușcat de rusnac, muvakitt⁷-ul plecat la doftor la Constantinopol, iar imamul este prea gras ca să urce în minaret. Așa că a mai rămas să cânte cucuveaua Adhan-ul. Cadiul este furios rău, cred se va lăsa cu multe descăpățănări în zilele următoare!, își dădu cu presupusul Iusuf, filozofând, cum îi stătea în fire.

– Iar noi te ducem la temniță!, încheie Hasan, sătul de vorbăria celui alt zapciu. Iusuf vorbea prea mult, fără să gândească prea bine. Până la urmă, cine era străinul din fața lor? Putea fi vreun bașkan de la Constantinopol sosit în controlul cadilâcului Tulçi, unde lucrurile nu

⁴ Balconul minaretului din care muezinul invită la rugăciune.

⁵ Invitația la rugăciune, strigată/cântată de muezin.

⁶ Denumirea otomană a Albaniei și a teritoriilor locuite de albanezi.

⁷ Muvakkit-ul este o persoană desemnată într-o moschee otomană pentru a stabili momentele precise ale începerii și încheierii celor cinci rugăciuni zilnice și a altor evenimente religioase importante, cum ar fi Ramazanul.

mergeau prea bine în ultima vreme. Nu-ți trebuiau patru ochi ca să vezi că acesta semăna cu un edecar cum semăna Iusuf cu Marele Vizir. Sau vreun spion, cu toate că fața și părul mai mult sarișin⁸ păreau a fi ale unui rus scăpat din robie - poate fugit. Picioarele de cocostârc și mâinile ca niște vâsle arătau că nu prea fusese servitor de serai, ci mai mult vâslaș pe vreun caiac pe Bosfor sau galion imperial. Hasan își dădu seama că dacă Iusuf vorbea mult și prost, el gândea ca o râșniță stricată de cafea.

Paryüz turcul păli când auzi că se îndreptau către închisoare. Petrecuse prea mulți ani condamnat pe galioanele flotei sultanului pentru a mai gusta o asemenea plăcere, chiar dacă era pe malurile Dunării. În plus, lucrurile nu prea păreau în ordine pe meleagurile satului ăstuia mai măricel care se numea Tulçi; drept dovadă, zapcii erau gata să-l împuște doar pentru câțiva kuruși, pe care nici măcar nu-i avea.

Închisoarea era un mic fort construit pe o stâncă ce înainta până aproape de mijlocul Dunării. Zidurile erau gata să se prăbușească din cauza ghiulelelor primite din tunurile rusești și a inundațiilor fluviului. Un podeț de lemn despărțea malul de poarta de fier a închisorii. Dintr-o magherniță din chirpici și învelită cu stuf ieși un alt zapciu, mai vârstnic și mai gras, scărpinându-se de zor peste tot unde mai avea păr, mai puțin pe țeasta

⁸ Blond.

cheală, peste care tot aluneca un fes vișiniu, cu șnur negru.

– Cine-i ăsta?, întreabă cel care părea a fi un fel de agă a închisorii.

– Paryüz edecarul, răspuse Hasan. Kir Kyriazis crede că e fugit de pe galion sau de la un stăpân.

– Mă mir că Kir Kyriazis n-a zis că-i țarul rusnacilor. Ca să nu-i plătească simbria cuvenită, grecoteiul este în stare de orice minciună gogonată. Turcule, sau ce ești, știi să rostești Adhan-ul?, îl întreabă scurt aga.

– Îl știu, răspuse Paryüz după câteva clipe de ezitare.

– Zi-!

– Allahu akbar⁹..., repetă Paryüz de patru ori, după cum auzise la muezinul de pe galion... Ashhadu anna la ilaha illa Allah¹⁰... Avea o voce puternică și plăcută, care semăna mai mult cu a unui comandant de galion.

– În ordine. Iusuf, du-l la imam să-l pregătească pentru Adhan-ul rugăciunilor. Hassan, mergi la preaînțeleptul Cadiu și transmite-i că aga cetății a găsit un muezin pentru geamie.

⁹ Dumnezeu este cel mai mare!

¹⁰ Mărturisesc că nu există alt dumnezeu în afară de Allah.

3.

Geamia din piatră fusese distrusă în timpul războiului cu muscalii. Tunarii ruși o luaseră la țintă, fiind cea mai prețioasă construcție din Tulci, bine-înțeleș, după caravanserai, de care nimeni nu avea curajul să se atingă, și nu de frica sau de dragul stăpânului Budjaklı Mustafa aga, ci de faptul că era singurul loc unde un soldat, în trecere sau cuceritor, se putea odihni și primi o mâncare caldă, în condiții omenești.

Cum geamia era templu păgân, nu mai rămăsese din ea piatră pe piatră, ci doar niște bucăți de ziduri, asemănătoare cu cele de pe vremea bizantinilor. Acestea fuseseră salvate să ajungă leșt pe corăbiile ioniene ce plecau goale din Tulci către Ibraila de pereții unei noi geamii, construiți de-a lungul celor vechi, din chirpici și scânduri ce nu erau fâlțuite. Olanele de lut nears ale acoperișului se spărgeau ca nucile fără miez când ploua cu grindină. Noroc că la Tulci nu prea ploua.

Ca să nu fie inundată primăvara de apele Dunării care se umfla ca laptele fiert, geamia fusese cocoțată pe un dâmb, de piatră și pământ, ca o cocoasă de dro-mader. Dacă clădirea arăta ca o casă de turci sărântoci, poate nișel mai mare, cât să-i încapă pe bey și pașale, minaretul era și mai amărât, construit din bucăți de

lemn ce păreau pescuite de pe Dunăre, prinse cu scoabe de fier și legături din funie de cânepă într-o șandrama înaltă de vreo șapte stânjeni, care semăna a orice, mai puțin a minaret. În iernile geroase, minaretul trebuia păzit de un zapciu înarmat ca să nu fie culcat la pământ de tulcenii și transformat în surcele pentru foc.

Imamul nu era gras, cum spusese zapciul Iusuf: era ceva înspăimântător de gras. Aproape două chintale de șunci și slănină umană, sub care minaretul nu avea nicio șansă de supraviețuire, dacă, bineînțeles, ar fi încăput să urce pe scara îngustă. Mai multe rânduri de burți se revărsau peste scaunul din fier pe care stătea, singurul în stare să-i suporte greutatea gargantuescă. Un cap mic, pleșuv, stăpânea muntele de cărnuri, iar pe sub sprâncenele rare era o pereche de ochi verzi, scăpărând și aruncând sclipiri veninoase. Boala grăsimii îl înrăise pe imamul Bediüzzaman Said Nursi, care îl privi cu ură pe Paryüz.

– Turc?, întrebă scurt imamul.

– Turc, turc, Molla Efendi¹¹!, răspunse fără să ezite.

Imamul îl privi neîncrezător pe cel din fața lui. Acesta era înalt, spătos, cu picioare subțiri și mâinile ca niște lemne de stejar, păr roșcat, pistruiat și cu ochi albaștri. Părea să semene mai mult cu un frânc de la izvoarele Dunării sau un rusnac de pe Volga, dar și cu beizadeaua vreunui bașkan, făcut cu vreo roabă de prin

¹¹ Formulă de politețe, însemnând în limba turcă „maestre învățător”, folosită în discuțiile cu reprezentanții religioși musulmani.

țările iernii. Avea o față atât de palidă, de ziceai că-i mort, și părul ca o spumă de aur, încât cu greu îți luai ochii de la el, de parcă ar fi plin de giuvaeruri.

– Îhî! Chiar că..., mormăi mai mult pentru el imamul Bediüzzaman Said Nursi. Apoi continuă adresându-i-se zapciului Iusuf, care, de obicei, vorbea mult și gândea prost, dar acum amuțise, neștiind unde să lase pușcociul de fier în casa Domnului. Și zici că asta-i musafir sau deținut?

– Păi... Hoca Efendi¹²... N-am avut timp să-l anchetăm. Abia l-am săltat de pe malul Dunării, de pe o corabie grecească. Kir căpitanul zicea că-i edecar și suspect cât cuprinde.

– Căpitanul, grec?

– Kefalonit, efendi.

– Îhî, unul din ăștia o vinde și pe mă-sa pentru câteva parale. Turcule, nu ești cumva yahudi¹³? Prea ești roșcovan.

– Sunt turc, turc, Molla Efendi, numele meu este Paryüz, răspunse, știind că în discuțiile cu turcii trebuia să fii consecvent.

– Și ai prepuțul tăiat, nu?, întrebă brusc imamul. Paryüz păli pentru câteva clipe, noroc că popa turcesc întinsese mâna spre o tavă cu baclavale, luând trei deodată. În loc să se gândească la un răspuns salvator, privirea și gândul îi fugiră la mâinile ca de copil ale

¹² Domnule învățător (limba turcă).

¹³ Evreu, în limba turcă.

turcului. Cum naiba reușise să înșface trei prăjituri deodată cu jucăriile acelea de degete! Adevărul era că Paryüz poftea la baclavale și ar fi reușit să dosească cel puțin jumătate de tavă cu palmele sale cât niște vâsle de caiac de pe Bosfor. Aha, am uitat..., mormăi imamul, după ce înghițișe baclavalele, aproape fără să le mestece. Și voi, evreii, aveți prepuțul tăiat! Nu mai este nevoie să-ți dai nădragii jos... Știi ce, turcule!, continuă imamul, accentuând sarcastic ultimul cuvânt. Să nu crezi că suntem niscai proști aici pe malul Dunării. O fi Tulçi o hazna plină cu țăntari, dar nu este chiar capătul lumii, ci poate-i începutul ei! Lăsăm pe mai târziu obârșia matală pentru că ne crapă măseaua după un muezin care să cânte Adhan-ul din minaret, după ce un rusnac nebun l-a împușcat pe nevinovatul Reyhan, acum două zile. De frică să nu pătească la fel, toți credincioșii tulceni adevărați refuză să urce în minaret. Cum Maghrib¹⁴-ul este aproape, mai întâi facem o repetiție. Ia cântă matală cu credință și talent Adhan-ul! Pentru a doua oară în niciun ceas, Paryüz se supuse poruncii de a cânta chemarea la rugăciune, după ce în cei patruzeci de ani de viață nu o făcuse niciodată. Cu burta lipită de spate de foame și poftind la baclavalele rămase pe tavă, silabisii cu greu chemarea la rugăciune.

¹⁴ Rugăciunea de la apusul soarelui, care trebuie făcută imediat după ce soarele a apus, de obicei în jurul orei 19:00 sau 20:00, în funcție de loc și de anotimp.

– Cam leșinat, turcule! Dar seamănă cu vocea bătrânului muezin, ceea ce o să-i bucure pe tulceni. Așa că nu mănânci nimic deocamdată. După Maghrib, o să ai parte de un adevărat Bairam! Bediüzzaman Said Nursi privi iscoditor în direcția baclavalelor, ochii îi alunecară dincolo de tava de argint, pentru a se opri peste panoplia de clepsidre cu apă și nisip, cadran solar și chiar un orologiu mecanic frânc. Aveau pe ele tot felul de înscrisuri cu litere arabe, imamul trecându-și degetele peste ele, după ce ezitase câteva clipe deasupra baclavalelor. Părea a fi un adevărat stăpân al timpului. Pregătește-te, turcule, mai ai jumătate de clepsidră până la Maghrib. Să nu îndrăznești să te lași împușcat în minaret, că te înec cu mâna mea în Dunăre!

4.

Marele Bediüzzaman Said Nursi, și la propriu și la figurat (mai mult la propriu), se zbătea între dorința ca Paryüz să reușească în postura de muezin al geamiei tulcene și cea de-a eșua. În mod clar, motivele pentru a doua variantă erau o mulțime: habar nu avea cine era Paryüz, nici măcar nu știa dacă era dreptcredincios sau vreun impostor ghiaur, nu aflase nici măcar dacă era bărbat sau femeie, pentru că îi fusese silă să-l caute în pantaloni. Ce-i drept, nu arăta deloc a femeie, dar în ziua de azi te poți aștepta la orice. Nu avusese timp să-l trimită nici măcar la hamam¹⁵ pentru purificare sau să-i schimbe hainele levantine cu unele de turc adevărat, sau măcar să-l acopere cu un thawb¹⁶.

Privi către haina de rugăciune a lui Reyhan, care fusese recuperată de pe corpul său neînsuflețit, și acum aștepta cuminte să fie folosită de noul muezin. Și asta putea fi un semn rău: puțin probabil că thawb-ul bătrânului l-ar fi încăput pe clămpăul de levantin, iar gaura, cât un ou de bibilică, din pieptul țesăturii, de la flinta rusnacă, nu se sinchisise nimeni să o cârpească.

¹⁵ Baie turcească.

¹⁶ Robă din bumbac sau lână, specific musulmană.